

Sziki Károly

Kidólt a nagy fenyő

Búcsúsorok Gál Sándor felvidéki költő halálára

A kegyelmi állapot olyasmi, mikor az ember nem gondolja, nem hiszi, hogy benne van, de benne van, részese, már öleli az udvaron, leül vele, előkerül a bor, meg a saját pálinka, amit csak ő tud ilyen fokon értelmezni és kifőzni, belemélyed a beszélgetésbe, a hatalmas tervek lombozódnak, majd ránéz az ember az órájára és elrikkantja: Sándor, már menni kell, mert az ünnep érted szerveződik egybe. És ő szerényen csak annyit szól: nélkülem nem kezdődik el úgysem. Még előveszi hatalmas szárnyuhogással a be nem fejezett tervezetét és indulunk a megérkezés realitásába, ahová már soha többé nem térünk be.

A kegyelmi állapot olyan valami, ami csak ritkán van, de Sándorral itt, többé soha már. Hogy megtörtént, abban szereplők voltunk Kődöböcz Gábor irodalomtörténésszel, mikor köszöntésére elmentünk a felvidéki Buzitára. 80. évét töltötte akkor, azon a napon. 84-ben járt most, mikor elment. Akkor egy hatalmas sült malac feküdt az asztalon, most közéletünk hatalmas alakja fekszik kiterítve.

Szerintem sejtettük akkor, hogy ez az utolsó, de senki nem merte kimondani. Eljötünk és legördült a sorompó. Azt mondják, ez ilyen! De a fene egye meg, miért ilyen fájdalmas ez a pár pillanat, míg a magasból leereszkedik ez a kifestett sorompó?

A mi kegyelmi állapotunkra emlékezem, mikor esőben megpróbálva elmentünk a váteszhez, hová Isten vitt el.

Most támogassuk egymást, legfőképpen azért, hogy el tudjuk siratni!

Aztán meg azért, hogy legyen neki könnyű a halál.

Végül egyszerű földi zsarnoki tételünk szerint: várj még halál, van még néhány dolgunk a cselekvésben, érte is!

Életének 84. évében elhunyt Gál Sándor József Attila-díjas író, költő, szerkesztő, a felvidéki magyar irodalom és a magyar irodalmi élet kiemelkedő alkotója, szervezője, a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) rendes tagja – adták hírül szükzavúan, szakadozó emlékezésüket egyes Médiák.

Mi volt a titka?

Gál Sándor titka magában a lelki-szellemi építkezésben rejlett. Fáradságos, kintartó művészi kalandjában megszállottságot, töretlen hitet és akaratot igénylő munkát feltételeztünk.

Rendíthetetlen építő ambíció sugárzott belőle messzire. Írt, hogy a pontos rezgésszámot helyrebillentse a szervezetében és a nemzetében is.

A háborúkban sem hal meg minden katona, maradnak olyanok, akik nélkül a lejegyzendő történetek múltba vesznének. Ő többet akart, mint a csodák gyűjteményét, őt a teljes történet, a teljes történelem érdekelte. Kálváriáján a leselejtezés, a létünk, népünk volt-ként való kipipálásának eredendő bűnét, a gyűlölet magvát kutatta, csaták történetét rögzítette.

Kalandos és tekervényes a kéziratának sorsa, nem tudni, mi lesz vele és mi van még elrejtve benne. Ami megvan, az is szinte befoghatatlan. Az olvasásra ajánlott művei erős szellemi, eszmei, lelki talajból sarjadtak.

Aki többet akar tudni a szoborrá merevedés állapotáról, nem csupán a legendákról, de múltunkról, magunkról, olvassa őt és vigyen magával még egy embert a könyvtárába, hogy meglássa: élt köztünk egy csoda, egy világitótest, akit egyszerre vitt az idő még távolabbi részleteibe, de hozott közeli lelki világunk mai tartományai felé is.

Csodák nincsenek feljegyezve és összegyűjtve, melyek róla keringenek.

A közvetítés élménye lett a feladata, hogy a logika, természet és történelem hármas egységében szerezzen élményt és tananyagot a követőinek. Mert követő az is, aki „csak” olvassa őt. Nemcsak közvetítette a lét determináltságélményét, bánatát, de feleletet is adott a jövőre vonatkozólag, mélyen beleélve magát a szituációkba. Megpiszkálta az emlékezés hamuja alatt lapuló parazsat, hogy a múltat közvetítse, mert számára a világtörténelem nem lezárt valami, hanem nagyon is eleven vérző seb. Nem volt álarcos játék, ahogyan a sakktáblán lépett egyet-egyet, bárki megismerhette legbelsőbb énjét, munkálkodása minden mozzanatát, miértjét.

Ő ott járt, azon az úton elméledett kocsizás közben is, ahol elhurcolták, kitoloncolták magyarjainkat. Lakosságcsere... kiűzetés... keresztre feszítés... Trianon-Párizsi béke útja. És mennek, egyre csak mennek, távolodnak, ahogyan a *Távolodók* versében állít emléket nekik. Deportálások, kitoloncolások, mögötte a férges-Beneš, meg a diktátum, melynek emléit ma is szívják a megszállók.

Nagy hófúvások képét veszi lencsevégre, mikor a teherautók nem tudtak bemenni a falvakba és a tót-cseh csicskások eltakarították az útról a torlaszokat velük, majd bementek értük és felhányták a magyarokat, kisöpörték házukból, hazájukból.

Ezekről beszélt Szülőfaluja határán elérzékenyülve. A melankólia a szellem hisztériája – írja Kierkegaard. Így hát Sándor már-már modorosan menekül attól, hogy karjaiba essen, hiszen tudja, a melankólia az ember saját felelőtlensége, mely nem jó irányba tereli a lelket, ezért menekül a munkába, a leírt szavak egyensúlyt teremtenek létében.

Megtörve a sírhatnám-csendet nagy vadászatokra emlékezik, mikor az emberlevadászás enyhébb formát öltött már. Mindig dicsőséges, trófeagazdag gazdának, nagy vadásznak állította be magát.

Mi lesz a fegyverekkel, Sándor? És ki veszi fel a szavak robbanó tölteteit? A lázítókat, a csendesen imádkozókat?

Meggyfasorokra emlékeznek, kipusztult-pusztított múlttöredékekre, egykori tájélményekre, s figyelmeztet: így éltünk, s minden létünk csak emlék lesz, a tájmegtartó magyarok kihalnak, s kinő rajta a nagy Tótország.

Az otthontudat – ha van, ha nincs – olyan, mint a gének: egyszer rákérdeznék, hová sodródtál, mit, miért adtál el-le-be a közösbe, vagy csak ledobtad, mint mocskos gúnyát? Mert lakóhelyet igen, de szülőföldet nem választhatsz, mert abból csak egy van. Élményvilágod alapjait az első otthon töltött évek adják, mélyen, befelé fúródnak, ha tagadod, annál keserűbb lesz egykor a visszaütés. Amíg lélegezni tudott, nála ez így maradt. Ez a szövetség soha nem bomlott fel.

Minden találkozásban azt erősíti, hogy választani fontos, azzal késni veszélyes, mert ekkorra már eltelt egy darab idő az életből. Nem álarcos játék az ő jelenléte az irodalomban és a közéletben sem.

Ordítós gyerek volt, mondja a szomszédasszony Búcsón, mikor dajkálgatta. Ordítós, mert ki kell ordítani, ha fáj a hiány, a lehetőség, az anyaország.

Porrá égett a házuk, mikor kicsi volt, és az üszkös magyarsors háza ma is füstölög bennünk. Mert, mint jó indián, a gyúanyagot itt hagyta. Fújdogáljuk, köhögünk kicsit, de fújdogáljuk.

Frontvonalban élt mindig. Mikor a cserép nyílásán nézte az összecsapásokat, a németek és oroszok közötti gyilkos villongást, ahogyan a sebesülteket is megölték a ruszlik. Ez mind-mind áthallás a létélményéből, a 7 éves gyermekéből, ami 12×7 év múlva is átvérzik a kötésen. Így telt el ez a 84 év. Érdekes számjáték ez a kor számháborúinak jelvénye mögött.

Nérót a szorongás gyönyörködteti, ő nem imponálni, hanem rémiszteni akar. Gál Sándor imponál, mert felül tud emelkedni – minden betegsége ellenére is – a melankólián, s alkot, tervez, új kötet összeállításába veti bele magát, mintha tolla nőtt volna, repül egyik helyről, egyik témából a másikba. Mi ez a folytonos, szünni nem akaró repdesés?

Nemcsak volt dokumentum a keze alatt a múlt fellapozása, odafordulása, hátratekintése és belehelyezkedése az átélt világtörténelembe, hanem létfilozófia minden epizód, és az újraélés közben ott a kérdés minden esetben a jövőhöz: tedd meg, megtetted-e akkor időben, amit kellett, de mit készítesz-építesz belőle magadnak? Milyen példa lehet ez másoknak? A személyes írások így válnak mások számára példalehetőséggé.

A kistérségből kiszakadt sóhaja egy nemzet gondjainak támfala volt akkor, ami ma ugyanaz, csak más öltözetben. Kicsit felcicomázott a nemzet, de a rojtok alatt ott van Búcs búslakodása összességében és részleteiben is.

Jó lenne úgy átlapozni életünk néhány részletét, hogy azt mondhasd rá: ez fel

van dolgozva, már nem feszít tovább, mint a kinőtt klott gatyá. De az egy sors, meg a közösségi sors az nem kettő, hanem nemzeti méretű egy! Tű vagy a szénakazalban, de azért tudják, ott vagy valahol, s ha eljön az alkalom fájdalommal emlékeztetsz a nagyhatalmak szénakazlába bújtatottan.

Sándor tanított, hogy írni, le-kiírni mindent, hogy felszakadjon, feloldódjon és egyben színlelyomatot adjon a nép, nemzet apró és nagy baja! Benne a személyes mindig több, mert szavai mögött keresheted az egyetemest. Nagyító sem kell hozzá, csak létazonosulás.

Feloldhatatlan gondokba gabalyodnak mondatai, még a mesejátékban is (*A szürke ló*): jogfosztottság, kiűzetés, megszállók mérges kígyói. De a visszavágás élménylehetősége is megszületik, mert a magyar nem csak kalaphordásra használja a fejét. A hatvanas évek verseiben, novelláiban (*Ítéletidő; Kettényílt napkorong*) útjelző karók a kifosztásunk végeláthatatlanságában, a kitelepítés és lakosságcsere mocskáiban, mely ott szárad rajtunk azóta is, s rajta táncol a Beneš-brigád.

Mit változott a világ azóta, Sándor? – ezen elmélkedem, míg tekinteted keresem, a békaügetés képei futnak át előttem, mikor zsidókkal játszottak a fasiszták ott, Búcsón, a gettóvá alakított iskola udvarán. A hátizsákban fél téglákkal ügess zsidó, ügess magyar, ügess magyar zsidó! Változott-e a világ? Igen! Ami lent volt, felkerült, de minden ugyanaz, csak finomabb a kín. Talán finomabb.

Az iskoláknak, iskolázott magyaroknak mi a sorsa? Jött a másik horda, lóistállónak használta a gettót, majd jött a gettósító nyelvtörvény és beszegette az ajtókat. Közben a szájakat is. Változott-e a világ azóta? Malina Hedvig tudna valamit mondani róla.

Amikor a mikrolény nagyobb pofával kinyitotta újra az iskolát, már tótok nyomták a szöveget. Tótul és iszonyú dühvel, ha maradtál, menj el!

Ott, Búcsón s tovább a Felvidéken nehéz bort isznak az emberek, mert nehéz hozzájutni, de van és kell lenni, mert a bút el kell űzni. Kérdik, miért iszik annyit a magyar, hát például ezért, mert nagyobb a bánata. Ezt is Trianon hordaléka.

Amikor a temetőben megáll és összegez, bennünk könnyeznek elveszett emberek, remények. Az ő emlékezése a miénk, mintha anyánkra, apánkra és minden nemzetéltető, feledésre emlékeztető dobbanás volna. És még valami: magyarul írni, még akkor is, ha az európai vérkeringésbe csak kis eséllyel kerül be, ki vagy te, miről diskurálsz?

Díszkivilágításos Európában csak pislog a búcsi-buzitai lámpás, de nem hideg ésszel, de melengető lélekképpel. Ki hisz abban, hogy a helyszellem fontos, hogy a mélyrétegű hazakép pontos és nem foltos? Kevesen tették, teszik ezt, mert a lámpás messze volt tőlük. Reméljük, remélte, csak ezért is! Lágy, finom hanggal duruzsolta reményeit. Most fel kellene erősíteni őt, de vagyunk-e elegen? Vagyunk egyáltalán?

Mély a vesztes dinamikája. Kányádi Sándor, Farkas Árpád után Gál Sándor is.... Jobb lenne tán bután, őt sem ismerve pötyögtetni a gügye-gagyfi fájlkon. De ez okon mondom: maradjuk az ő virrasztásánál!

Nem fővárosi bérszobában írogatni, barátaim, politikai piálgatás légkörében lopni-csenni, kedveseim, nem hiszitek, itt is, így is lehet! Végül is mindenki a bíróság előtt végzi. Csak nem mindegy, Isten ítélőszéke vagy a földi, kialakított Magyar Törvényszék előtt.

Tökéletes, meghitt vallomás az övé, zsinórmérték, hegytetőre is kihelyezhető vízszintes-függőleges bemérő. Ezért írt változatlanul, gyomra fogytán is, megcsonkoltan egészségben és területiségben is.

Református Sion-tanítványként írom e sorokat, írok nyomdákknak, de Gál Sándorról nem lehet eleget írni, csak inni, inni a szavait, ez ami értékelendő a jövőendő bendőjében. Még ott, aztán az ő útján, mikor a Nagy Diktátor, az Úr, rád mutat: Te jössz, ripacs!

Van másik ember, aki ilyen példamutató munkát végzett? Van. Szerencsések vagyunk, sok név van rovásírással belevésve a kettős keresztbe, melyen az utolsó két név, a két erdélyi maradás (s nem megadás-) hit hirdetői, Kányádi és Farkas Árpád mögött olvasható: a felvidéki, kassai költő, Gál Sándor.

Bucsúii leventéktől búcsúzik úgy, hogy egy földvári levente fia is elérzékenyüljön! Ez én vagyok. Ha leventékre emlékezik, összeszorítja ajkát, mert őt sírni még sose látták. Ők barátai, játszótársai voltak, kiket lemészároltak egy Felső-kaszt igénye szerint kirobbantott háborúban.

Komáromi diák volt Sándor. Első verseinek színhelyén néz szembe velünk. Gyönyörű négy éve építette tovább útját a Pantheon felé tartva. Színészpártoló színház gondolata rezzent meg benne. Tőzsér Árpáddal találkozott. Az első igazi megmérettetés ez volt számára, hogy tud-e olyat írni, ami bemutatható színpadon. Volt. Így írt olyat, amit Egerben élménynek tartott az összes óvodai-iskolai pedagógus kar. Érdemi munka volt, mondta ő is.

Szerényen, korszakos műveket írt színpadra.

Szerelem gyermeke voltam – vallja, mikor felmutatja gyönyörű arcú apját, anyját, kik feszengve állnak a fényképész kamerája előtt. Gyönyörű pillanatkép-mozaik. De ilyenekből építkezünk, mind, nem igaz? (Egy ölelés szép pillanatából lettem.)

Szobrot állítanak anyámnak, mondja, olvassa, de nem vagyok kőfaragó. Hány fájdalmas lüktetés robban ki erre a mondatra? Bennem feltornyosul az anyaélmény. Ki tart velem? Minden emlék-visszavonhatatlanság így tört elő belőle. De a fene vigye! Ilyen egyszerűséggel? Ezt hogyan lehet?

Református Sion-tanítványként írom e sorokat – ismétlem, hogy búcsúm ne legyen könnyes. Betűid virágok, melyek vigyáznak egymásra. Bár csak így tud-

nánk, magyarok, vigyázni egymásra! De ehhez ki kellene válogatnunk az ocsúkat és kilöknü a politika meleg ölen önkielégítésben szült prostituáltakat, kilöknü és elindulni a megtisztultak útján!

Köszönjük a fájaldalmakat, Sándor, mert azok is szépek.

Verseid robbanások, tűzhányók a tűzháló szétszaggyatására. Prózáid nehezebben gyulladó, de továbbparázsló anyagok a tűzhely körül, ahol még néhányan leülünk és megváltó füstök illatát észelve hallgatunk.

Reményeid már hosszú idő óta melegítenek. Míg búcsúsoraimat írom, hallom, hogy a Puskás-musical ma a slágerlehetőség, de bekerítem még saját kitekintésemet is, hogy ne tévedjek el. Mert musicalt nem a fociról, a kivándorlásba menekültekről, Sente Vajkkal, és nem a *Csók királlyal* kellene, hanem a hozzád hasonló meghasonlottokról írni, akik ott maradtak értünk, akik valamit vállaltak és nem emelgették a focit, meg a *Csók királyt*. De érti ezt valaki?

A hit olyan kút volt nálad, mely kifogyhatatlannak tűnt, *felajánlható valami* volt az olvasóidnak, hogy járuljunk ilyen kutakhoz, keressük meg sajátunkat, mert az adhat esélyt a megmaradáshoz.

Igazi közösségi ember voltál, de magányos az alkotásban, a mindig dolgozó, tervező modell-medál lógott a nyakadban, lobogott a tekintetedben, fura, töredezett mozdulataidban, mikor egyik polctól a másikig röppentél, hogy mi nincs még kész, mit készítesz elő, hogy most naplót írsz. Sosem lóditottál, az igazat mondtad, nem csak a valódit. Ezt bizonyítja az *Agria* folyóiratban megjelent sok-sok és terjedelmes naplórészleted. Micsoda kincseket hozott ez a hevület, az érzékeny meghalás együttese! Mert hitted, hogy megmarad valami, így maradt meg sok minden belőled még a földi létben. Érdemeltél volna, de nem mutatkozott több elismerés, mint amennyi (József Attila-díj, Alföld-díj, Köztársasági Elnöki Arany Emlékérem, A Madách Könyvkiadó nívódíja, Berzsenyi-díj, Madách Posonium Életműdíj).

Dolgozószobádban megmutattad, mennyi még a feldolgozatlan, feldolgozhatatlan anyag, írástervezet. Két emberöltő vagy egy miniszteri stáb kellene ahhoz, hogy polcaidról eltűnjenek a kövér mappák, amelyekből kifolynak a megsárgult lapok.

A nemszeretem része az életünknek ez az abszurditás, de miért? – kérdi, ki nem érti, mert csak kevesen értenek ilyen. De kit érdekel, hogy nem értik? Neked is voltak ilyen részletek az alkotásfolyamodban. De rontott ez valamit a Gál-image-on? Volt egyáltalán ilyen? Szorítsuk kezünket szívünkre, Sándor barátai! Megtettük-e legalább mi, hogy kilépjünk e mai kocsmán és lefeküdjünk nemzetünk pocsolójába, hogy hidat képezzünk, és át- vagy túllépdeljen rajta, hozzá, tétova idióta vagy valóságos barát? Görömbei Andráson, Kődöböcz Gáboron, Bertha Zoltánon, a Márkus házaspáron kívül vannak még páran, de nem elegen. Lelegelt nemzetlegelőnkön sok a bika, tehén és kevés az okos birka.

Molnár Katalin szerkesztésében *Gál Sándor 80 címmel* egy átfogó lexikon jelent meg könyvei alapján. A kiadvány 103 oldalra kerekedett. Elgondolkodtató ez a bőség azok számára is, akik legjobb ismerői Gál Sándor munkásságának, mert bizonyára felfedeznek itt-ott egy-egy művet, amely még nem volt a kezükben: 19 verses kötet, 5 elbeszélés, 7 regény, 5 gyermekjáték (ebből egyet, a *Szürke ló* címűt több ízben színre vittem), 9 riport-, 7 irodalmi publikációs, 3 válogatott és gyűjteményes kötet.)

Minden meg van tervezve a magyar számára. Kevesen ismerik ezt fel, hogy van élet a tornyosuló szabadkőműves kormányokon és kampányokon túl is.

A sok magyar vár alatt, mely dicső múltunkat hirdeti, lent szaporodnak a kis fogadók, kocsmák, wellnessek. Ott tolong sok, mind több magyar, kivillantott agyarral kövéredik. Ez a magyar stíluseida. Nagyasszonyunk helyett kerek-Nagyasszonyunk éneкли a *Hiszek egyet*.

Sándor! Köszönjük, hogy minimálgázsid idején a tisztí kaszinóban megaláztad a nagy tiszteket, kik sört ittak és virslit zabáltak, nagyvonalúan több jégbe hűtött pezsgővel leöblítettek. A példa akkor példa, ha valóban az! Ebben is az voltál, ezért is szerettünk.

Élvezted a teljességet, amit műveltél. Önmagadra vállalt valóságból a lényegét vissza tudtad adni. Társadalmi elkötelezettséged Tokaji Írtóáborban nem volt kötelező, de a jelenlét kötelezettsége vitt, hogy megmutasd a felvidéki magyarság örömeit, bánatait.

A Thália Színház megvalósítása nevedhez fűződik, a *Keleti napló* létrehozása szintén. A Csemadok történet a teljes életműved része már.

Igazán sehol nem érezted otthon magad. Ezért költöztél ki Kassáról is. Olyan magyar közösségre találtál, ahol befogadtak, már előre köszöntek. Békességet találtál. Itt vadászta a Csereháton. A dombok nyugalmat adtak, lehetőséget egy regény megírására akár. Ez a természeti szépség az apád öröksége. Ő vitt vadkacsázni, libázni, a természetélményed írásaidban is ott vannak. Ismertél minden fát, nevüket is tudtad. Minden olyan élmény, ami az idővel összefügg, ott van egy monológban, értékké váló írásban. A vadászélményeid kiszélesítik az emberi gondolkodás falait. Az időt ismerteted meg velem. Vitted a fényképezőgépedet, hogy az állatokról mutass képeket színesben, feketében. A vadakat főzted, gasztronómiai receptet kínáltál velük.

Valamikor 4 ezer kacska mutatta magát neked. Szerettek körülöttem élni. Egy este sok kacska szállt le. Iszapban mentél utánuk, beleborultál az iszapba. Jöttek a kacsák, hogy mi van veled? A posvány szaga ma is kísér. Kavarják a tótok, szlovákok meg a csehek.

Már csak ritkán jártál Kassára, ahol 25 könyvet írtál, az volt a szerkesztőséged 20 éven át. Sokat olvastál, naponta 3 órát, és örökké csak tanultál. Esztétikát, szépírodalmat. Olcsó volt és volt a könyvesboltban magyar könyv.

A verset kézzel kell írni, így gondolom! – így mondtad. Szeretted a szép tollakat, ceruzákat, miért? – Mert éreznem kell az íróeszközt, látnom kell, hogy a betűk egymásba szerveződnek, kell az arányérzet. A naplómát este tollal írom. Ha nincs mit odaírni, azt is le kell vésni, mert elvész. – És a vers? – A vers vagy van, vagy nincs. Jobb, ha van, mert ha nincs, akkor nem is éltem azon a napon, ha nem született semmi. A versek belső ritmusban születnek. Ha először hallod, idegen, de ha megismerkedsz vele, már a tiéd. Hozzáidomulsz, mint életemhez is, ha akarod.

Kérdezlek. Honnan, hová? – Működnek az idősíkokban a gondolatok. Belső ritmikában éltem, munkám költészetemmé lett. Ezt nem lehet tanulni. Mindenki másként csinálja. Én így bírtam csinálni. Az élet úgy alakította, hogy egy mesét mondtam a gyerekeknek. Ha nem ez volt, bajba kerültem, nem volt kitérő. A mese összefogott minket, a családot. – Nem álltál meg egy percre sem. – Mert szorít, fogy az idő. – Már az alkotói út vége felé meghökkenítő címet adtál megjelenő kötetednek: *Nincs harmadik lehetőség*. Miért nincs? – Igen, ha írok: élek. S ha élek – írok! NINCS HARMADIK LEHETŐSÉG. Vallom, s elég régóta már, hogy csak az marad meg valóságomból – valótlanságomból, amit leírok, amit leírnak. Nem hittem, hogy amit megírtam, életműsorozat lesz. Az lett. Különleges helyzetekben kellett döntenem, hogy ne vesszen el, sem nekem, sem az egésznek.

Tudom, megtanultam a kudarcokat, a pusztulást, ama nagyot és végsőt is. Így, ha valami használható gondolat mégis előbukkan, akkor az nem lesz több és nem lesz más, mint ennek az egésznek a méltó elviselése és írásba foglalása. Mert az írás és az irodalom a megmaradás egyetlen esélye.

Néha átsző a nem, hogy írni sem fontos, mert kinek kell az? Nem éreztem nagyon gyakran, hogy szűkség van rám. De van egy tömondat, amit még le kell írnom. Az idő, a tér belső mozgása tette teljessé az életem. Nem is akartam, hogy más legyen. – Hinni? – Az maga a létezés! Ezt vallottam és ezt éltem. Így éltem.

Végül már csak az a kérdés, hogy érdemes-e erre egy egész életet „eltékozolni”?

A 80. születésnapjára összegyűlt tömeg azért érkezett, hogy választ adjon erre a kétséget felvető kérdésre: hullámmozgó embertömeg állt sorban, hogy háláját kifejezze Gál Sándornak. És hogy igazolják: *a ludak szárnyaiból kitépett és jól meghegyezett lúdtollakkal* jól bánt, beírta magát velük az Írók Nagykönyvébe.

Gál Sándor: Távolodók

*mennek
egyre csak mennek
szemükből kihullnak
a tetők
a temetők*

*kifordul utánuk a csend
az ajtók száján
kifordul utánuk
a küszöb a kapu
és a sötét kapubálvány
az udvart mögöttük
papsajt útifű növi be
lüktet benne zölden
az üresség szíve
kutak mélyén meghal a forrás
beléomlik pár ölnyi agyag
magával rántva a kútkávéát
minden percben valami kettéhasad
üveg deszka út tűzhely kemence
s mintha minden félrész
a távolodókkal menne
mindennap
kevesebb a szó kisebb a lélek*

*s egyre csak mennek
mennek a tájak a vidékek
síkságok vonulnak
dombok döcögnek
a folyópartok kettétörnek
és száll a semleges ég
az elmenőkkel
az öntudatlan vétkezőkkel
a nyelvük vesztett tétovákkal
akik csak mennek egyre mennek
akik egyre csak távolodnak
önmagukból is kitántorognak
apáik szavát elfelejtik
tegnapjukat rejtve rejtik
néz utánuk küszöb kapu
néz a sötét kapubálvány
s kifordul az emléküik is
a megnémult ajtók száján*

